

Jakość życia seniorów w XXI wieku

z perspektywy polityki społecznej

– uwagi wprowadzające

Jakość życia staje się tym pojęciem, które w ostatnich dwóch dekadach robi na całym świecie olbrzymią karierę, w równym stopniu dzięki swej kompleksowości, interdyscyplinarności, jak i niedookreśloności. Powyższe cechy sprawiają, iż z jednej strony mamy do czynienia z możliwością uchwycenia szerokiego – zaś docelowo wyczerpującego – spektrum sfer życia warunkujących jego ocenę. Z drugiej strony, każdy badacz i analityk, niezależnie od swego przygotowania zawodowego i wyznawanych wartości, może czuć się osobą kompetentną w eksploracji przynajmniej niektórych składowych jakości życia, wiedząc, iż jego/jej punkt widzenia spotka się ze zrozumieniem i zainteresowaniem innych. Cecha trzecia – niedookreśloność – pozwala na stosowanie zindywidualizowanego podejścia do badanej kategorii, choć postępująca powoli standaryzacja, tak w zakresie konceptualizacji, jak i operacjonalizacji, z biegiem czasu ów margines swobody zmniejsza.

Kategoria jakości życia z uwagi na uwzględnianie subiektywnych ocen stopnia zadowolenia z życia będzie zyskiwać na znaczeniu, albowiem w społeczeństwach żyjących na pewnym poziomie czynniki obiektywne tracić będą na znaczeniu, a pomyślność społeczeństwa w coraz większym stopniu uwarunkowana będzie ludzką percepcją rzeczywistości, nie zaś samymi fizycznymi owej rzeczywistości charakterystykami.

W skali ogólnospołecznej jedną z najważniejszych własności przyszłości będzie postępujące starzenie się ludności całego świata, a zwłaszcza krajów najzamożniejszych, do których – wbrew obiegowej opinii – należy i Polska. Spodziewany w Polsce w nadchodzących dekadach wzrost liczby osób starszych – pomimo ewidentnego wpływu czynnika kohortowego, tj. dochodzenia w najbliższych latach do cezury wieku utożsamianej z początkiem starości generacji powojennego baby-boomu – będzie mieć charakter trwały, podwyższając znaczenie wszelkich działań publicznych ukierunkowanych na zaspokajanie potrzeb tej grupy wieku, a pośrednio na jakość życia.

Tom niniejszy poświęcony jest diagnozie jakości życia polskich seniorów z perspektywy polityki społecznej i w naszym rozumieniu umożliwić ma zrozumienie

możliwości skutecznego działania przez instytucje publiczne różnego szczebla na rzecz osób starszych.

Praca niniejsza składa się z pięciu części.

W pierwszej z nich umieszczono opracowania poświęcone obiektywnym i subiektywnym czynnikom oddziałującym na jakość życia polskich seniorów w ostatnich latach.

Z kolei część druga poświęcona jest prezentacji polityki społecznej prowadzonej na poziomie narodowym i lokalnym w Polsce na szerszym tle – tle porównań międzynarodowych oraz na tle koncepcji solidarności międzypokoleniowej i integracji intergeneracyjnej.

Następny blok tematyczny obejmuje zagadnienia związane z dyskryminacją seniorów, skupiając się na prezentacji badań empirycznych, prowadzonych w ostatnich latach w Polsce.

Problemem o wzrastającym w najbliższych latach znaczeniu jest opieka instytucjonalna. W części czwartej zawarte są badania poświęcone jakości życia mieszkańców domów pomocy społecznej oraz czynnikom ową jakość warunkującym.

Ostatnia część zawiera opracowania, których częścią wspólną jest próba przedstawienia społeczno-cywilizacyjnych determinant jakości życia, determinant powiązanych z takimi fenomenami, jak kapitał społeczny, perspektywa czasowa, czy masowe – w tym i interkontynentalne – migracje.

Jak zatem z powyższego, krótkiego przeglądu tematyki opracowań zawartych w niniejszym tomie wynika, mamy do czynienia ze wspomnianym na wstępie kompleksowym, interdyscyplinarnym i poniekąd wynikającym z niedookreśloności kategorii jakości życia spojrzeniem na czynniki determinujące ocenę pomyślności i zadowolenia z życia na poziomie jednostkowym i zbiorowym.

Nie jest dziełem przypadku, iż prezentowana książka ukazuje się pod opieką naukową pracowników Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego. Jeden z założycieli tegoż Wydziału – profesor Edward Rosset – był prekursorem badań nad procesem starzenia się ludności Polski, zaś w ostatnich latach we wspomnianej jednostce naukowej UŁ, nawiązując do tych chlubnych tradycji, przygotowano kilka opracowań poświęconych różnorodnym aspektom tegoż procesu. Poprzednie opracowania to, idąc mniej więcej chronologicznie: *Sytuacja zdrowotna osób w starszym wieku w Polsce. Aspekt medyczny i społeczno demograficzny* pod red. J. A. Indulskiego i J. T. Kowaleskiego (OW IMP, Łódź 1998), osiem tomów pod red. J. T. Kowaleskiego i P. Szukalskiego: 1) *Sytuacja zdrowotna osób w starszym wieku w Polsce. Aspekt medyczny i społeczno demograficzny II* (OW IMP, Łódź 2000), 2) *Proces starzenia się ludności Polski. Potrzeby i wyzwania* (Wyd. Biblioteka, Łódź 2002), 3) *Nasze starzejące się społeczeństwo. Nadzieje i zagrożenia* (Wyd. UŁ, Łódź 2004); 4) *Starość i starzenie się jako doświadczenie jednostek i zbiorowości ludzkich* (Zakład Demografii UŁ, Łódź 2006); 5) *Pomyślne starzenie się w perspektywie nauk o pracy i polityce społecznej* (Zakład Demografii UŁ, Łódź 2008); 6) *Pomyślne starzenie się w świetle nauk o zdrowiu* (Zakład De-

mografii UŁ, Łódź 2008); 7) *Pomyślne starzenie się w perspektywie nauk o społecznych i humanistycznych* (Zakład Demografii UŁ, Łódź 2008); 8) *Starzenie się ludności Polski – między demografią a gerontologią społeczną* (Wyd. UŁ, Łódź, 2008); a także prace pod redakcją: 1) J. T. Kowaleskiego, *Ludzie starzy w polskim społeczeństwie w pierwszych dekadach XXI wieku*, Wyd. UŁ, Łódź 2006; 2) B. Urbaniak, *Pracownicy po 45. roku życia wobec barier na rynku pracy* (DW Elipsa, Warszawa 2008); 3) J. Grotowskiej-Leder, *Sieci wsparcia społecznego jako przejaw integracji i dezintegracji społecznej* (Wyd. UŁ, Łódź 2008); oraz dwie prace pod redakcją Piotra Szukalskiego 1) *To idzie starość. Postawy osób w wieku przedemerytalnym. Raport z badań* (ISP, Warszawa 2008); 2) *Przygotowanie do starości. Polacy wobec starzenia się* (ISP, Warszawa 2009).

W rezultacie Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny UŁ jest jednym z głównych w Polsce miejsc refleksji na problematykę starości i starzenia się z perspektywy szeroko rozumianych nauk społecznych – gerontologii, demografii, polityki społecznej i socjologii.

Oddając do rąk Czytelnika niniejszy tom, mamy nadzieję, iż każdy zainteresowany problematyką gerontologiczną znajdzie w nim coś interesującego dla siebie, zaś czas poświęcony na lekturę wybranych opracowań oceniony będzie jako pożyteczny i dobrze zainwestowany.

Dorota Kaluża
Piotr Szukalski

Literatura:

- Grotowska-Leder J. (red.), 2008 *Sieci wsparcia społecznego jako przejaw integracji i dezintegracji społecznej*, Wyd. UŁ, Łódź
- Indulski J. A., Kowaleski J. T., 1998, *Sytuacja zdrowotna osób w starszym wieku w Polsce. Aspekt medyczny i społeczno-demograficzny*, OW IMP, Łódź
- Kowaleski J. T. (red.), 2006, *Ludzie starzy w polskim społeczeństwie w pierwszych dekadach XXI wieku*, Wyd. UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2000, *Sytuacja zdrowotna osób w starszym wieku w Polsce. Aspekt medyczny i społeczno-demograficzny II*, OW IMP, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2002, *Proces starzenia się ludności Polski. Potrzeby i wyzwania*, Wyd. Biblioteka, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2004, *Nasze starzejące się społeczeństwo. Nadzieje i zagrożenia*, Wyd. UŁ, Łódź

- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2006, *Starość i starzenie się jako doświadczenie jednostek i zbiorowości ludzkich*, Zakład Demografii UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2008, *Pomysłne starzenie się w perspektywie nauk o pracy i polityce społecznej*, Zakład Demografii UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2008, *Pomysłne starzenie się w świetle nauk o zdrowiu*, Zakład Demografii UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2008, *Pomysłne starzenie się w perspektywie nauk o społecznych i humanistycznych*, Zakład Demografii UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2008, *Starzenie się ludności Polski – między demografią a gerontologią społeczną*, Wyd. UŁ, Łódź
- Szukalski P. (red.), 2008, *To idzie starość. Postawy osób w wieku przedemerytalnym. Raport z badań*, ISP, Warszawa
- Szukalski P. (red.), 2009, *Przygotowanie do starości. Polacy wobec starzenia się*, ISP, Warszawa
- Urbanik B., 2008, *Pracownicy po 45. roku życia wobec barier na rynku pracy*, DW Elipsa, Warszawa